EUROOPA KOHTU OTSUS (kolmas koda)

2. aprill 2009 *

Kohtuasjas C-523/07,

mille esemeks on EÜ artiklite 68 ja 234 alusel Korkein hallinto-oikeuse (Soome) 19. novembri 2007. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse samal päeval, menetluses, mille algatas

A,

EUROOPA KOHUS (kolmas koda),

koosseisus: koja esimees A. Rosas, kohtunikud A. Ó Caoimh, J. N. Cunha Rodrigues (ettekandja), U. Lõhmus ja P. Lindh,

kohtujurist: J. Kokott,
kohtusekretär: ametnik C. Strömholm,

arvestades kirjalikus menetluses ja 22. oktoobri 2008. aasta kohtuistungil esitatut,

* Kohtumenetluse keel: soome.

arvestades kirjalikke märkusi, mille esitasid:

– Soome valitsus, esindajad: J. Heliskoski ja A. Guimaraes-Purokoski,

– Saksamaa valitsus, esindajad: M. Lumma ja J. Kemper,

– Kreeka valitsus, esindaja: T. Papadopoulou,

– Itaalia valitsus, esindaja: R. Adam, keda abistas *avvocato dello Stato* W. Ferrante,

– Ühendkuningriigi valitsus, esindaja: V. Jackson, keda abistas C. Howard, *QC*,

– Euroopa Ühenduste Komisjon, esindajad: P. Aalto ja V. Joris,

olles 29. jaanuari 2009. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243; edaspidi „määrus"), tõlgendamist.

2 Eelotsusetaotlus esitati seoses edasikaebusega, mille esitas A, kes on laste C, D ja E ema, Kuopion hallinto-oikeuse (Koupio halduskohus, Soome) otsuse peale, millega perusturvalautakunta (vältimatu sotsiaalabi komisjon; edaspidi „sotsiaalabi komisjon") eraldas lapsed edasilükkamatult perekonnast ja paigutas nad asenduskoduteenust osutavasse perelastekodusse.

Õiguslik raamistik

Ühenduse õigus

3 Määruse põhjendused 12 ja 13 on sõnastatud järgmiselt:

„(12) Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.

(13) Lapse huvides võimaldab käesolev määrus erandina ja teatavatel tingimustel pädeval kohtul anda asi edasi teise liikmesriigi kohtule, kui sellel kohtul on asja arutamiseks paremad võimalused. […].”

4 Määruse artikli 1 lõige 1 sätestab:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse järgmisi valdkondi käsitlevate tsiviilasjade suhtes igat liiki kohtutes:

[…]

b) vanemliku vastutuse tekkimine, teostamine, piiramine või äravõtmine.”

5 Määruse artikli 8 lõige 1 sätestab:

„Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.”

6 Nimetatud määruse artikli 13 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Kui lapse alalist elukohta ei saa kindlaks teha ja kohtualluvust määrata artikli 12 alusel, on pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus laps viibib.”

7 Määruse artikli 15 lõige 1 sätestab:

„Erandina võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused ja kui see on lapse parimates huvides:

a) peatada kõnealuse menetluse või selle osa ja kutsuda osapooli esitama taotlust kõnealuse teise liikmesriigi kohtule vastavalt lõikele 4; või

b) taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse vastavalt lõikele 5.”

8 Nimetatud määruse artikkel 17 sätestab:

„Kui liikmesriigi kohtule esitatud hagi käsitleb asja, mis käesoleva määruse kohaselt ei ole tema alluvuses ning mis on selle määruse põhjal mõne teise liikmesriigi kohtu alluvuses, teatab ta omal algatusel, et asi ei allu sellele kohtule.”

9 Nimetatud määruse artikli 20 lõige 1 sätestab:

„Edasilükkamatutel juhtudel ei takista käesoleva määruse sätted liikmesriigi kohtuid võtmast selles riigis viibivate isikute ja seal asuva vara suhtes selliseid ajutisi meetmeid, sealhulgas kaitsemeetmed, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega, isegi kui käesoleva määruse alusel on peaasja arutamisel pädev mõne teise liikmesriigi kohus."

10 Määruse artikkel 53 sätestab:

„Iga liikmesriik määrab ühe või mitu keskasutust, mis aitavad kaasa käesoleva määruse kohaldamisele, ja täpsustab iga asutuse geograafilise või funktsionaalse pädevuse. Kui liikmesriik on nimetanud rohkem kui ühe keskasutuse, võib teateid tavaliselt saata otse asjakohasele pädevale keskasutusele. Kui teade saadetakse keskasutusele, kes ei ole pädev, vastutab viimane selle edastamise eest pädevale keskasutusele ja sellest saatjale teatamise eest."

11 Nimetatud määruse artikkel 55 sätestab eelkõige järgmist:

„Keskasutused teevad teise liikmesriigi keskasutuse või vanemliku vastutuse kandja taotluse põhjal konkreetsetel juhtudel koostööd käesoleva määruse eesmärkide

saavutamiseks. Sel eesmärgil võtavad nad otseselt või ametivõimude või muude organite kaudu tegutsedes kõik sobivad meetmed, järgides kõnealuse liikmesriigi õigust isikuandmete kaitse küsimustes, et:

a) koguda ja vahetada teavet:

i) lapse olukorra kohta,

ii) kõigi käimasolevate menetluste kohta; või

iii) lapse suhtes tehtud otsuste kohta;

[…]

c) hõlbustada suhtlemist kohtute vahel, eeskätt artikli 11 lõigete 6 ja 7 ning artikli 15 kohaldamiseks;

[…]”.

Siseriiklikud õigusnormid

12 Sosiaalihuoltolaki (sotsiaalhoolekande seadus, 710/1982, edaspidi „seadus 710/1982") põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsiooni § 15 lõike 1 kohaselt peab vald edasilükkamatul juhul või kui asjaolud seda muul juhul nõuavad, korraldama hoolekandeasutuses toimuva hoolduse ja muude sotsiaalteenuste osutamise teistele vallas viibivatele isikutele kui valla elanikud.

13 Lastensuojelulaki (lastekaitseseadus, 683/1983, edaspidi „seadus 683/1983") põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsiooni § 16 kohaselt peab valla sotsiaalkomisjon võtma viivitamatult meetmeid siis, kui kasvukeskkond seab ohtu lapse või noore tervise või arengu või ei taga seda.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

14 Detsembris 2001 kolisid lapsed C, D ja E koos oma emaga A ja kasuisaga F Rootsi. Eelnevalt olid D ja E võetud linna X (Soome) eestkoste alla. Eestkoste alla võtmise, mis hiljem lõpetati, põhjus oli kasuisa vägivaldne käitumine. Suvel 2005 lahkus perekond Rootsist Soome puhkust veetma. Pere viibis Soome territooriumil, elas haagiselamutes erinevates kämpingutes ja lapsed ei käinud koolis. Pere taotles 30. oktoobril 2005 korterit linna Y (Soome) vältimatu sotsiaalabi teenistuse kaudu.

15 Sotsiaalabi komisjon eraldas seaduse 683/1983 alusel vastu võetud 16. novembri 2005. aasta otsustega lapsed edasilükkamatu meetmena perekonnast ja paigutas nad kasuperekonda, kuna nad olid jäetud vanemliku hoolitsuseta.

16 A ja F palusid perekonnast edasilükkamatu eraldamise otsuse tühistamist.

17 Sotsiaalabi komisjon jättis 15. detsembri 2005. aasta otsusega vaide rahuldamata ja eraldas seaduse 683/1983 alusel C, D ja E perekonnast ning paigutas nad asenduskoduteenust osutavasse perelastekodusse.

18 A esitas Kuopion hallinto-oikeusele hagi, millega nõudis nimetatud otsuste tühistamist ja temale laste tagasi andmist. A täpsustas, et sel ajal kui ta läks novembri keskel 2005 koos F-iga Rootsi, jäid lapsed Soome oma kasuisa õe juurde. Nimetatud kohus jättis 25. oktoobri 2006. aasta otsusega hagi rahuldamata ja kinnitas vaidlustatud otsused. Kuopion hallinto-oikeus põhjendas oma otsust sellega, et võttes arvesse seaduse 710/1982 § 15 lõiget 1, tegutses sotsiaalabi komisjon oma pädevuse piires. Nimetatud kohus lisas, et kõnealuste laste elutingimused ohustasid tõsiselt nende vaimset tervist ja tervist üldiselt ning nende arengut. Perekonnast eraldamine ja väljapoole kodu paigutamine on võimaldanud neil lastel saada psühhiaatrilist abi, mida nad vajavad, ja andnud võimaluse käia koolis ning turvalise ja kindla kasvukeskkonna.

19 A esitas selle otsuse peale apellatsioonkaebuse Korkein hallinto-oikeusele (Kõrgem halduskohus) väites, et Soome ametivõimudel puudus pädevus. Sellega seoses märkis A, et lastel C, D ja E, kelle kauaaegne püsiv elukoht on Rootsis, on alates 2. aprillist 2007 Rootsi kodakondsus. Seega jääb käesoleva juhtumi menetlemine Rootsi kohtute pädevusse.

20 Tulenevalt sellest, et Korkein hallinto-oikeuse menetluses oleva vaidluse lahendamiseks on vajalik määruse tõlgendamine, otsustas ta menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. a) Kas määrust […] kohaldatakse kogu taolise otsuse suhtes, mis on sarnane käesoleva asja esemeks oleva otsusega, millega laps avalik-õigusliku lastekaitse raames ühe otsusega viivitamatult perekonnast eraldatakse ja paigutatakse väljapoole kodu või

b) kohaldatakse määruse artikli 1 lõike 2 punkti d sätet arvesse võttes seda määrust üksnes otsuse selle osa suhtes, mis puudutab väljapoole kodu paigutamist?

2. Kuidas tuleb ühenduse õigusest lähtudes tõlgendada määruse artikli 8 lõikes 1 olevat alalise elukoha mõistet ja sellega seotud artikli 13 lõiget 1, arvestades eelkõige olukorda, kui lapse alaline eluase on ühes liikmesriigis, kuid ta viibib teises liikmesriigis, omamata seal alalist elukohta?

3. a) Kui otsustatakse, et lapse alaline elukoht ei ole teisena mainitud liikmesriigis, siis millistel tingimustel võib määruse artikli 20 lõike 1 alusel kõnealuses liikmesriigis rakendada edasilükkamatut kaitsemeedet (perekonnast eraldamine)?

b) Kas määruse artikli 20 lõikes 1 viidatud kaitsemeede on üksnes selline meede, mida võib rakendada siseriikliku õiguse alusel ja kas siseriikliku õiguse sätted selle meetme kohta on kõnealuse artikli kohaldamisel siduvad?

c) Kas pärast kaitsemeetme võtmist tuleb asi omal algatusel üle anda pädeva liikmesriigi kohtule?

4. Kui liikmesriigi kohtul puudub pädevus, siis kas see kohus peab jätma asja läbi vaatamata või andma selle üle teise liikmesriigi kohtule?"

Eelotsuse küsimused

Esimene küsimus

21 Selle küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et esiteks on see kohaldatav otsuse suhtes, millega laps viivitamatult perekonnast eraldatakse ja paigutatakse väljapoole kodu, ning teiseks on see otsus hõlmatud nimetatud sättes esineva mõistega „tsiviilasjad", kui otsus on tehtud lastekaitset käsitlevate avaliku õiguse normide alusel.

22 Nimetatud küsimus on esitatud sama eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt ning põhineb samal põhjendusel ning on täpselt samas sõnastuses kui küsimus, mis oli aluseks 27. novembri 2007. aasta otsusele kohtuasjas C-435/06: C (EKL 2007, lk I-10141). Neil asjaoludel tuleb sellele vastata sama moodi, nagu on vastatud eespool viidatud kohtuotsuses C esitatud esimesele küsimusele.

23 Määruse artikli 2 punkti 7 kohaselt tähendab mõiste „vanemlik vastutus" kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal.

24 Kooskõlas määruse artikli 1 lõike 2 punktiga d on lapse paigutamine kasuperekonda või hooldeasutusse vanemliku vastutusega seotud küsimus.

25 Lisaks nähtub määruse põhjendusest 5, et kõigi laste võrdsuse tagamiseks hõlmab määrus kõiki vanemlikku vastutust reguleerivaid otsuseid, sealhulgas meetmeid lapse kaitseks.

26 Niisugune lapse perekonnast eraldamise otsus, nagu on kõne all põhikohtuasjas, on olemuselt avalik-õiguslik meede, mille eesmärk on rahuldada alaealiste kaitsmise ja abistamise vajadust.

27 Mis puutub tsiviilasja mõistesse, siis tuleb seda tõlgendada nii, et see võib hõlmata ka selliseid meetmeid, mis liikmesriigi siseriikliku õiguse alusel kuuluvad avaliku õiguse valdkonda.

28 Niisugust tõlgendust toetab määruse põhjendus 10, mille kohaselt ei ole see määrus mõeldud kohaldamiseks „avalikes huvides võetud üldise iseloomuga meetmete suhtes haridus- või terviseküsimustes". See erand kinnitab, et ühenduse seadusandja ei kavatsenud mitte kõiki avaliku õiguse valdkonda kuuluvaid meetmeid nimetatud määruse kohaldamisalast välja arvata.

29 Seega tuleb esimesele küsimusele vastata, et määruse artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „tsiviilasjad" selle sätte tähenduses hõlmab otsust, millega laps viivitamatult perekonnast eraldatakse ja paigutatakse väljapoole kodu, kui see otsus on tehtud lastekaitset käsitlevate avaliku õiguse normide alusel.

Teine küsimus

30 Oma teise küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, kuidas tuleb tõlgendada mõistet „alaline elukoht" määruse artikli 8 lõike 1 tähenduses, eelkõige olukorras, kus lapse alaline eluase on ühes liikmesriigis, kuid ta viibib teises liikmesriigis, omamata seal alalist elukohta.

31 Artikli 8 lõige 1 sätestab põhimõtte, mille kohaselt liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis, kuid ei määratle selle mõiste sisu.

32 Määruse artikli 13 lõike 1 kohaselt on juhul, kui lapse alalist elukohta ei saa kindlaks teha, pädevad selle liikmesriigi kohtud, kus laps viibib.

33 Niisiis ainuüksi lapse füüsiline viibimine mõnes liikmesriigis – kuivõrd tegemist on kohtualluvuse alusega, mis on määruse artiklis 8 sätestatud kohtualluvuse suhtes teisene – ei ole piisav, et teha kindlaks lapse alalist elukohta.

34 Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleneb nii ühenduse õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõttest, et ühenduse õigusnorme, mis ei viita otseselt liikmesriikide õigusele nende tähenduse ning ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb tavaliselt kogu Euroopa Ühenduses tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning selleks tuleb arvestada õigusnormi konteksti ja vastava regulatsiooniga taotletavat eesmärki (vt eelkõige 18. jaanuari 1984. aasta otsus kohtuasjas 327/82: Ekro, EKL 1984, lk 107, punkt 11, ning 6. märtsi 2008. aasta otsus kohtuasjas C-98/07: Nordania Finans ja BG Factoring, EKL 2008, lk I-1281, punkt 17).

35 Kuna määruse artikli 8 lõige 1 ei sisalda ühtegi otsest viidet liikmesriikide õigusele, et määrata kindlaks mõiste „alaline elukoht" tähendus ja ulatus, siis peab selle mõiste määratlema lähtuvalt määruse sätete sisust ja eesmärkidest, eelkõige põhjendusest 12, mille kohaselt kujundatakse määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal.

36 Euroopa Kohtu praktikat Euroopa Liidu muudes õigusvaldkondades mõiste „alaline elukoht" osas (vt eelkõige 15. septembri 1994. aasta otsus kohtuasjas C-452/93 P:

Magdalena Fernández *vs.* komisjon, EKL 1994, lk I-4295, punkt 22, 11. novembri 2004. aasta otsus kohtuasjas C-372/02: Adanez-Vega, EKL 2004, lk I-10761, punkt 37, ja 17. juuli 2008. aasta otsus kohtuasjas C-66/08: Kozlowski, EKL 2008, lk I-6041) ei ole võimalik otseselt üle kanda hinnangule laste alalise elukoha kohta määruse artikli 8 lõike 1 tähenduses.

37 Lapse „alaline elukoht" määruse artikli 8 lõike 1 tähenduses tuleb kindlaks määrata iga konkreetse juhtumi korral kõigi konkreetsete faktiliste asjaolude põhjal.

38 Selleks et teha kindlaks, et lapse viibimine liikmeriigis ei ole vaid ajutist või juhuslikku laadi ning et lapse elukoht väljendab teatud integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda, tuleb lisaks lapse füüsilisele viibimisele liikmeriigis arvesse võtta ka muid faktoreid.

39 Arvesse tuleb võtta eelkõige liikmesriigi territooriumil viibimise kestust, õiguspärasust ja tingimusi ning põhjusi, miks perekond sinna liikmesriiki kolis, lapse kodakondsust, kooliskäimise kohta ja tingimusi, keelteoskust ning samuti lapse perekondlikke ja sotsiaalseid suhteid nimetatud liikmesriigis.

40 Nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 44, võib vanemate soov asuda koos lastega elama teise liikmesriiki osutada soovile muuta alalist elukohta, kui see on väljendatud teatud aktiivsete meetmete kaudu, nagu vastuvõtvas liikmesriigis elukoha ostmine või üürimine. Teiseks märgiks selle kohta võib olla taotluse esitamine sotsiaalkorteri saamiseks nimetatud liikmesriigi vastavale asutusele.

41 Seevastu olukorda, kus lapsed viibivad liikmesriigis, kus nad elavad lühikese aja jooksul ilma kindla elukohata, võib pidada märgiks sellest, et nende laste alaline elukoht ei ole selles liikmesriigis.

42 Käesoleva kohtuotsuse punktides 38–41 sätestatud kriteeriume silmas pidades ning tulenevalt üldisest hinnangust on laste alaline elukoht siseriikliku kohtu määrata.

43 Ei ole siiski välistatud, et selle hinnangu tulemusel osutub võimatuks kindlaks teha, millises liikmesriigis laste alaline elukoht on. Sellises erandlikus olukorras ja juhul kui ei kohaldu määruse artikkel 12, mis puudutab riiklike kohtute pädevust vanemliku vastutuse osas lahutuse, lahuselu või abielu tühistamise taotlust käsitlevates küsimustes, on tulenevalt määruse artikli 13 lõikest 1 pädevad asja arutama selle liikmesriigi kohtud, kus laps viibib.

44 Seetõttu tuleb teisele küsimusele vastata, et määruse artikli 8 lõike 1 alusel tuleb mõistet „alaline elukoht" tõlgendada selliselt, et elukoht vastab kohale, mis väljendab lapse teatud integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Sel eesmärgil tuleb eelkõige võtta arvesse selle liikmesriigi territooriumil viibimise kestust, õiguspärasust ja tingimusi ning põhjusi, miks perekond sinna liikmesriiki kolis, lapse kodakondsust, kooliskäimise kohta ja tingimusi, keelteoskust ning samuti lapse perekondlikke ja sotsiaalseid suhteid nimetatud liikmesriigis. Lapse alalise elukoha kindlaksmääramise õigus on siseriiklikul kohtul, võttes sealjuures iga konkreetse juhtumi korral arvesse kõiki konkreetseid faktilisi asjaolusid.

Kolmas küsimus

45 Selle küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus esiteks, millistel tingimustel võib määruse artikli 20 lõike 1 alusel rakendada kaitsemeedet nagu perekonnast eraldamine. Teiseks soovib ta teada saada, kas sellist meedet võib rakendada siseriikliku õiguse alusel ja kas siseriikliku õiguse sätted selle meetme kohta on siduvad. Kolmandaks küsib ta, kas pärast kaitsemeetme võtmist tuleb asi üle anda teise liikmesriigi pädevale kohtule.

46 Määruse artikli 20 lõike 1 kohaselt ei takista määruse sätted edasilükkamatutel juhtudel liikmesriigi kohtuid võtmast selles riigis viibivate isikute või seal asuva vara suhtes selliseid ajutisi meetmeid või kaitsemeetmeid, mis on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega, isegi kui määruse alusel on peaasja arutamisel pädev mõne teise liikmesriigi kohus.

47 Nimetatud sätte sõnastusest tulenevalt võib liikmesriigi kohus, kes ei ole pädev asja sisuliselt arutama, võtta meetmeid vanemliku vastutuse osas kolmel kumulatiivsel tingimusel, st:

– need meetmed peavad olema edasilükkamatud;

– need peavad olema võetud asja arutava kohtu asukohaliikmesriigis viibivate isikute ja seal asuva vara suhtes, ja

– need peavad olema ajutist laadi.

48 Neid meetmeid võib kohaldada laste suhtes, kelle alaline elukoht on ühes liikmesriigis, kuid kes viibivad ajutiselt või juhuslikult teises liikmesriigis ja on olukorras, mis tõsiselt kahjustab nende heaolu, sealhulgas tervist ja arengut ning õigustab kohe kaitsemeetmeid võtma. Nimetatud meetmete ajutine laad tuleneb asjaolust, et määruse artikli 20 lõike 2 kohaselt neid meetmeid enam ei kohaldata, kui liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on asja sisuline arutamine, on võtnud meetmed, mida ta sobivaks peab.

49 Määrus ei sisalda materiaalõiguslikke sätteid edasilükkamatute meetmete kohaldamiseks.

50 Määruse artikli 20 lõige 1 sätestab, et ajutised meetmed, sealhulgas kaitsemeetmed, mida liikmesriigi kohus võib edasilükkamatutel juhtudel võtta, on meetmed, mis „on ette nähtud selle liikmesriigi õigusaktidega".

51 Selles kontekstis on siseriikliku seadusandja ülesanne sätestada meetmed, mida siseriiklikud ametiasutused peavad võtma lapse huvide kaitsmiseks, ja kehtestada nende meetmete täideviimiseks vajalikud menetlusnormid.

52 Selliste meetmete võtmine toimub siseriikliku õiguse alusel ning nende siduvus tuleneb kõnealustest siseriiklikest õigusnormidest.

53 Jääb veel uurida, kas pärast kaitsemeetme võtmist tuleb asi omal algatusel üle anda teise liikmesriigi pädevale kohtule.

54 Määruse artikli 15 lõike 1 punkti b kohaselt võivad selle liikmesriigi kohtud, kelle kohtualluvuses on asja sisuline arutamine, kui nad leiavad, et teise liikmesriigi kohtus, millega lapsel on eriline side, oleks asja või selle konkreetse osa arutamiseks paremad võimalused, taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse.

55 Kohtualluvuse aluste kohta käivate sätete osas, mis puudutavad vanemlikku vastutust, on nimetatud artikkel 15 ainus säte, mis näeb ette võimaluse taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse.

56 Määrus ei kohusta siseriiklikke kohtuid, kes võtavad ajutisi või kaitsemeetmeid, pärast nende meetmete rakendamist asja üle andma teise liikmesriigi kohtule.

57 Eraldi küsimus on, kas siseriiklikud kohtud, kes võtavad ajutisi meetmeid või kaitsemeetmeid, peavad sellest teise liikmesriigi pädevaid kohtuid teavitama.

58 Nagu on mainitud käesoleva kohtuotsuse punktis 48, siis määruse artikli 20 lõike 2 kohaselt ajutisi või kaitsemeetmeid enam ei kohaldata, kui liikmesriigi kohus, kelle pädevuses on asja sisuline arutamine, on võtnud meetmed, mida ta sobivaks peab.

59 Kuna ajutised või kaitsemeetmed on üleminekulist laadi, võib lapse füüsilise, psühholoogilise ja intellektuaalse arenguga seotud asjaolude tõttu osutuda vajalikuks pädeva kohtu varasem sekkumine lõplike meetmete võtmiseks.

60 Lõplike meetmete võtmise vajadust ja edasilükkamatust tuleb hinnata tulenevalt lapse olukorrast, tema eeldatavast arengust ja võetud ajutiste või kaitsemeetmete tõhususest.

61 Selles kontekstis võib lapse huvide kaitse kohustada siseriiklikku kohut, kes ajutisi või kaitsemeetmeid rakendas, sellest otse või määratud keskasutuse kaudu määruse artikli 53 alusel teatama teise liikmesriigi pädevale kohtule.

62 Koostöö vanemlikku vastutust käsitlevates asjades on sätestatud määruse artiklis 55 ja hõlmab eelkõige teabe kogumist ja vahetamist lapse olukorra, kõigi käimasolevate menetluste ja lapse suhtes tehtud otsuste kohta.

63 Määruse artikli 55 punkt c näeb nimetatud määruse kohaldamise eesmärgil ette liikmesriikide kohtute vahelise suhtlemise.

64 Sellest tuleneb, et juhul kui lapse huvide kaitse seda nõuab, peab siseriiklik kohus, kes ajutisi või kaitsemeetmeid rakendas, sellest otse või määratud keskasutuse kaudu määruse artikli 53 alusel teatama teise liikmesriigi pädevale kohtule.

65 Eeltoodud kaalutlustest lähtuvalt tuleb kolmandale küsimusele vastata, et siseriiklik kohus võib kooskõlas määruse artikliga 20 otsustada sellise kaitsemeetme nagu perekonnast eraldamine üle juhul, kui on täidetud järgmised tingimused:

– meede peab olema edasilükkamatu,

– meede peab olema võetud selles liikmesriigis viibivate isikute suhtes, ja

– meede peab olema ajutist laadi.

66 Nimetatud meetme rakendamine ja selle siduvus on kindlaks määratud vastavalt siseriiklikule õigusele. Pärast kaitsemeetme rakendamist ei ole siseriiklik kohus kohustatud asja üle andma teise liikmesriigi pädevale kohtule. Siiski juhul, kui lapse huvide kaitse seda nõuab, peab siseriiklik kohus, kes ajutisi või kaitsemeetmeid rakendas, teatama sellest teise liikmesriigi pädevale kohtule otse või määruse artikli 53 alusel määratud keskasutuse kaudu.

Neljas küsimus

67 Selle küsimusega küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt, kas juhul, kui liikmesriigi kohtul puudub pädevus, peab see kohus omal algatusel teatama pädevuse puudumisest või andma asja üle teise liikmesriigi kohtule.

68 Vastavalt määruse artiklile 17, „[k]ui liikmesriigi kohtule esitatud hagi käsitleb asja, mis käesoleva määruse kohaselt ei ole tema alluvuses ning mis on selle määruse põhjal mõne teise liikmesriigi kohtu alluvuses, teatab ta omal algatusel, et asi ei allu sellele kohtule".

69 Nagu on nenditud käesoleva kohtuotsuse punktis 55, on kohtualluvuse aluste kohta käivate sätete osas, mis puudutavad vanemlikku vastutust, määruse artikkel 15 ainus säte, mis näeb ette võimaluse taotleda, et teise liikmesriigi kohus saaks pädevuse.

70 Juhul kui liikmesriigi kohus omal algatusel teatab pädevuse puudumisest, ei näe määrus ette, et asi tuleks üle anda teise liikmesriigi kohtule.

71 Kuid samasugustel põhjustel kui need, millele on viidatud käesoleva kohtuotsuse punktides 59–63, ning juhul kui lapse huvide kaitse seda nõuab, peab siseriiklik kohus, kes omal algatusel teatas pädevuse puudumisest, teatama sellest teise liikmesriigi pädevale kohtule otse või määruse artikli 53 alusel määratud keskasutuse kaudu.

72 Seega tuleb neljandale küsimusele vastata, et juhul kui liikmesriigi kohtul puudub pädevus, peab ta omal algatusel teatama pädevuse puudumisest, ilma et see kohustaks teda asja teisele kohtule üle andma. Siiski juhul, kui seda nõuab lapse huvide kaitse, peab siseriiklik kohus, kes omal algatusel teatas pädevuse puudumisest, teatama sellest teise liikmesriigi pädevale kohtule otse või määruse artikli 53 alusel määratud keskasutuse kaudu.

Kohtukulud

73 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus poolelioleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse siseriiklik kohus. Euroopa Kohtule märkuste esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kolmas koda) otsustab:

1. **Nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000, artikli 1 lõiget 1 tuleb tõlgendada nii, et mõiste „tsiviilasjad" selle sätte tähenduses hõlmab otsust, millega laps viivitamatult perekonnast eraldatakse ja paigutatakse väljapoole kodu, kui see otsus on tehtud lastekaitset käsitlevate avaliku õiguse normide alusel.**

2. **Määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 alusel tuleb mõistet „alaline elukoht" tõlgendada selliselt, et elukoht vastab kohale, mis väljendab lapse teatud integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku keskkonda. Sel eesmärgil tuleb**

eelkõige võtta arvesse liikmesriigi territooriumil viibimise kestust, õiguspärasust ja tingimusi ning põhjusi, miks perekond sinna liikmesriiki kolis, lapse kodakondsust, kooliskäimise kohta ja tingimusi, keelteoskust ning samuti lapse perekondlikke ja sotsiaalseid suhteid nimetatud liikmesriigis. Lapse alalise elukoha kindlaksmääramise õigus on siseriiklikul kohtul, võttes sealjuures iga konkreetse juhtumi korral arvesse kõiki konkreetseid faktilisi asjaolusid.

3. Siseriiklik kohus võib kooskõlas määruse nr 2201/2003 artikliga 20 otsustada sellise kaitsemeetme nagu perekonnast eraldamine üle juhul, kui on täidetud järgmised tingimused:

– **meede peab olema edasilükkamatu,**

– **meede peab olema võetud selles liikmesriigis viibivate isikute suhtes, ja**

– **meede peab olema ajutist laadi.**

Nimetatud meetme rakendamine ja selle siduvus on kindlaks määratud vastavalt siseriiklikule õigusele. Pärast kaitsemeetme rakendamist ei ole siseriiklik kohus kohustatud asja üle andma teise liikmesriigi pädevale kohtule. Siiski juhul, kui lapse huvide kaitse seda nõuab, peab siseriiklik

kohus, kes ajutisi või kaitsemeetmeid rakendas, teatama sellest teise liikmesriigi pädevale kohtule otse või määruse nr 2201/2003 artikli 53 alusel määratud keskasutuse kaudu.

4. Juhul kui liikmesriigi kohtul puudub pädevus, peab ta omal algatusel teatama pädevuse puudumisest, ilma et see kohustaks teda asja teisele kohtule üle andma. Siiski juhul, kui seda nõuab lapse huvide kaitse, peab siseriiklik kohus, kes omal algatusel teatas pädevuse puudumisest, teatama sellest teise liikmesriigi pädevale kohtule otse või määruse nr 2201/2003 artikli 53 alusel määratud keskasutuse kaudu.

Allkirjad